

Rabelais feta pel Comunicant) i els Srs. METTRA (confirma el valor de la traducció catalana del Sr. Faraudo) i F. DURAN I CAÑAMERAS.—CARME BOYÉ, Secretari.

6 març 1954: Art i Arqueologia. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El Sr. MIQUEL TARRADELL s'ocupa de *Les invasions germàniques del segle III a la Península Ibèrica*. Comença indicant que la història antiga es troba gairebé per fer al nostre país i que no posseïm encara cap visió de conjunt d'aquells temps. Hom parla a penes, en les històries generals, de la invasió franca del segle III, de la qual es proposa de parlar en aquesta sessió, aprofitant les dades arqueològiques de què podem disposar, més explícites en aquest punt que els escassos textos que ens han pervingut. En les excavacions fetes durant els darrers anys apareixen sovint restes de destruccions atribuïbles a aquest període, que, unides a troballes d'amagatalls de monedes, ens poden furnir una idea general dels territoris afectats per les invasions. Partint dels Pirineus, posseïm testimonis a les localitats següents: Empúries, Badalona, Barcelona, Altafulla, Tarragona, Lleida i Sagunt. Les troballes de Liédena (Navarra) i Clunia demostren l'entrada de francs i d'alamans pels passos occidentals del Pirineu. Al sud de la Península hi ha el testimoniatge de l'amagatall de monedes de l'època de Gal·li de la Serra de Cazorla i la possible destrucció de Baelo Balònica prop de Tarifa, cosa que lliga amb destruccions que actualment es van descobrint al nord del Marroc. Lligat amb aquesta qüestió hi ha el problema de la fortificació de les ciutats que passen a protegir-se amb fortes muralles —algunes de les quals duren fins al segle XIX—, que havien estat innecessàries durant la llarga època de pau que començà amb August. Malauradament, cap d'aquestes muralles hispàniques no ha estat estudiada com cal. La de Barcelona és objecte de treballs d'excavacions des de fa anys, però ens en manca la publicació sistemàtica i detallada. Les altres —de Saragossa, Lugo, León, Astorga i Còria— datables entre l'època d'Amelià i els primers anys del segle IV, com les d'Itàlia i de França, han estat objecte només de breus descripcions. El Comunicant acaba amb unes consideracions generals sobre el canvi que representaren aquestes invasions i amb una crida als arqueòlegs perquè en publiquin els materials que coneguin.

Intervenen el PRESIDENT, els Srs. J. DE C. SERRA I RÀFOLS (les destruccions que les invasions del segle III ocasionaren foren fortes a Catalunya, com ho proven Tossa i Barcelona, les muralles de la darrera de les quals, com creu el Sr. Duran i Sanpere, foren alçades després de la invasió; si n'hi havia abans, podrien ésser un testimoniatge de la diferència entre la civilització de l'est i de l'oest de la Península), F. SOLDEVILA (gràcies al Sr. Tarradell els historiadors podran omplir un buit d'aquesta època; recorda que un dels primers a valorar aquestes destruccions com a dada històrica fou el Sr. Puig i Cadafalch), A. BALIL (a Galícia ha estat trobat un petit tresor de monedes, amagades segurament durant aquestes invasions; remarques sobre la tècnica i la disposició de les muralles romanes de Barcelona) i el COMUNICANT (no totes les muralles són iguals: si eren obra municipal, la diferència interessaria quant a la manera de construir indígena, però si eren obra militar, la diferència no voldria dir res; en la història antiga no basten les fonts literàries, i cal acudir a l'arqueologia). — R. ALBERT I LLAURÓ, Secretari.

13 març 1954: Història. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El Sr. RAMON GUBERN dona a conèixer el resultat de les seves recerques sobre *Els banquers de Pere el Cerimoniós*. Comença per dir que desconeixem la quasi totalitat dels problemes econòmics de l'època: el comerç amb l'Orient i amb Àfrica, la producció agrícola, la moneda i els mètodes comercials, els recursos reials, les vendes del patrimoni, els drets de les jurisdiccions feudals i les ajudes de les Corts. Les necessitats bèl·liques de la baixa Edat mitjana obligaren a una organització adminis-

trativa més forta i a una superació dels mètodes econòmics. Tot indica que els capitals eren molt escassos i que les necessitats sobtades obligaren a una sèrie d'operacions de crèdit. Aquests crèdits podien ésser préstecs d'oficials reials, de nobles, de prelats o de la mateixa reina, o bé empenyoraments de vaixella o de joies, o bé vendes de rendes o de jurisdiccions amb carta de gràcia. El canviador era el qui feia les operacions de crèdit, i les assentava als llibres mitjançant una doble anotació procurant d'amagar el guany, que era prohibit per l'Església. El crèdit podia fer-se a base de capital propi o dipositat a la pròpia taula, o bé a base d'atreure capitals mitjançant corredors. L'interès era pagat pel rei amb la venda de rendes, privilegis mercantils o drets de seques, i els particulars feien aquestes operacions amb la intervenció d'un tercer, que solia ésser un jueu. El *mogebell* no és sinònim d'interès, però ho esdevé i representa d'un trenta-tres a un quaranta per cent. El rei reconeixia els deutes per mitjà d'una cautela, que podia ésser venuda amb el seu permís i servia per a justificar el pagament d'interessos. Els prestadors eren gent l'activitat originària i predominant dels quals és difícil de determinar: canviadors, mercaders, burgesos. Les famílies de prestadors avancen en l'escala social: primer adquireixen propietat territorial; després, propietat feudal, amb ennoblement. Un element important és la relació d'aquestes famílies amb l'administració reial. És interessant la llista dels oficials reials de nom, els quals de fet controlaven les riqueses del país: les seques, la indústria (molins drapers), les mines del Conflent. En temps de Pere *el Cerimoniós* hi ha una sèrie de canviadors que intervenen en els afers econòmics del rei, però després de la crisi del 1381, conseqüència del fet que el bovatge i el do de les Corts de 1377 foren insuficients, els canviadors barcelonins es mostraren prudents, i tornen a aparèixer els jueus. Intervenien també canviadors de Saragossa, i els italians.

Intervenien el PRESIDENT i els Srs. JOAN AINAUD (podria estudiar-se el mecanisme de crèdit en els llibres dels molins drapers de Cardona del segle XIV; els italians expulsats al segle XIII no tornen fins al final del XIV; seria interessant d'estudiar els llibres dels arrendadors de les contribucions de la ciutat de Barcelona) i F. SOLDEVILA (el comerç amb l'Àfrica és molt voluminós, sobretot amb Tunis, però decau després de Pere *el Gran*; els préstecs jueus a Jaume I són fets amb un interès del vint per cent; els italians són absents només en breus parèntesis). — JOAN - F. CABESTANY, Secretari.

2 abril 1954: Història. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El PRESIDENT presenta el Sr. Gerold Walser, professor d'Història antiga a la Universitat de Berna.

El Prof. WALSER llegeix un treball referent a *César et la découverte des Germans*. Diu que presentarà algunes remarques sobre la política renana de Cèsar. Contra la tesi de Dopsch i de Sundwal, que creien que l'Imperi romà s'havia extingit lentament per decadència, s'ha tornat a posar d'actualitat la que dona importància a les invasions germàniques com a causa de la desaparició de l'Imperi, segons defensa Pignaniol. D'aquests pobles germànics primitius, en sabem ben poca cosa; ni tan sols sabem quan el nom de germànic coincideix amb la nostra idea de germànics. L'escola del germanista Much vol trobar germans a la vall del Roine al segle VI o al segle V abans de J. C., basant-se en els *fasti* o actes triomfals, que parlen d'un triomf sobre els *insubres et germani*. Es tracta en realitat dels celtes del nord d'Itàlia, els quals havien demanat i rebut l'auxili dels *gaisati*, coneguts per les notícies que ens en dona Polibi. La confusió de noms no és estranya tenint en compte que els *fasti* foren redactats en temps d'August. Pel mateix fet d'una redacció molt posterior als fets, el Sr. Walser lleva importància a les citacions que apareixen a l'*Ora marítima* d'Aviè. Diu que els cimbris i teutons no són anomenats *germani*, nom aplicat a una petita tribu de la riba dreta del Rin, emparentada amb uns celtes de l'altra banda, i uns altres de civilització celta. Roma pràcticament no conegué els germans fins l'any 52, que Cèsar en dona una noció concreta en els seus